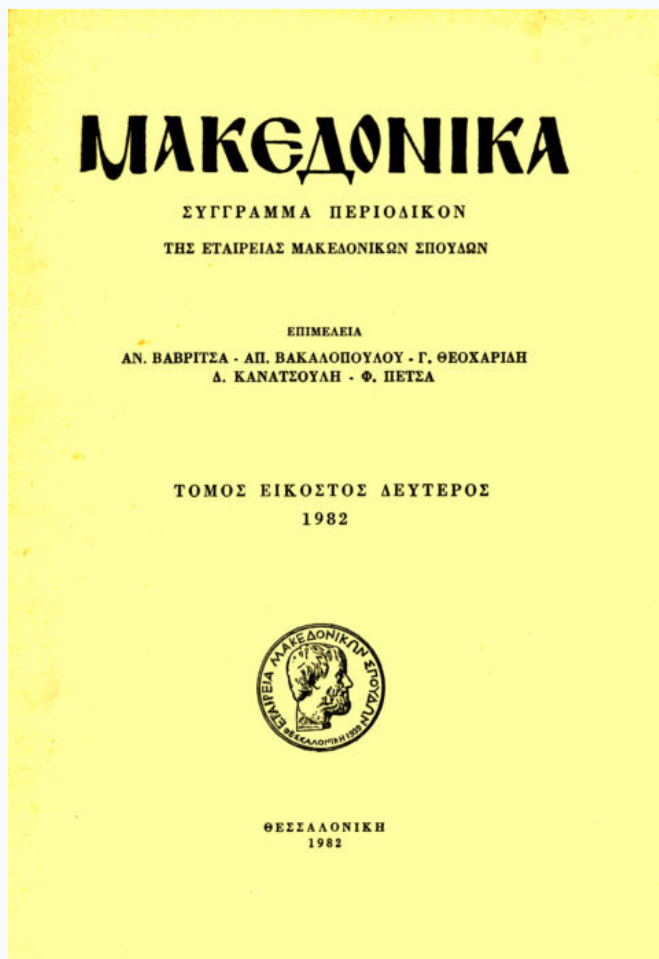

Μακεδονικά

Τόμ. 22, Αρ. 1 (1982)

Η Βέροια (και όχι τα Κύθηρα) είναι ο τόπος γεννήσεως του Ιωάννου Κωττουνίου

Γιώργος Χ. Χιονίδης

doi: [10.12681/makedonika.537](https://doi.org/10.12681/makedonika.537)

Copyright © 2015, Γιώργος Χ. Χιονίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χιονίδης Γ. Χ. (1982). Η Βέροια (και όχι τα Κύθηρα) είναι ο τόπος γεννήσεως του Ιωάννου Κωττουνίου. *Μακεδονικά*, 22(1), 498–505. <https://doi.org/10.12681/makedonika.537>

*Αχρίδος μέχρι της καταργήσεως της τελευταίας τὸ ἔτος 1765¹, ἐν συνεχείᾳ δὲ ὑπῆχθη, ὁμοῦ μὲ τὰς ἄλλας μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπὰς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος, εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως².

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΣΩΤΗΡΙΟΣ Α. ΒΑΡΝΑΛΙΔΗΣ

Η ΒΕΡΟΙΑ (ΚΑΙ ΟΧΙ ΤΑ ΚΥΘΗΡΑ) ΕΙΝΑΙ Ο ΤΟΠΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΤΤΟΥΝΙΟΥ

1. Δὲν συμφωνῶ μὲ τὸν ἄκρατο τοπικισμό μερικῶν, ποὺ νομίζουν ὅτι ἡ γενέτειρά τους εἶναι... ὁ ὄμφαλός τῆς γῆς καὶ τὸ μοναδικὸ φωτῶριο μεγάλων ἀνδρῶν. Ἀλλωστε, πολλὰς φορὲς ὁ τόπος γεννήσεως ἑνὸς σπουδαίου ἀνθρώπου εἶναι συνέπεια ὀρισμένων, τυχαίων συγκυρίων, ὅπως συνέβηκε καὶ στὴν περίπτωσι τοῦ Ἰωάννου Κωττούνιου³.

1. Ἐγγραφα περὶ τοῦ θέματος τούτου βλ. μεταξὺ ἄλλων ἐν Ἀ ν θ. Ἀ λ ε ξ ο ὗ δ η, Μητροπ. Βελεγράδων, Σύντομος ἱστορικὴ περιγραφή τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βελεγράδων, Κέρκυρα 1868, σ. 97 κ.ἑ. Κ α λ λ ι ν ῖ κ ο υ Δ ε λ ι κ ἄ ν η, ἀρχιμ., Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων τόμ. 3, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1905, σ. 893 κ.ἑ. I v. S n e g a ρ ο υ, Unišćenieto na Ohridskata arhiepiskopija, «Godišnik na Sofijskija Universitet», τ. 3 (Bogoslovski Fakultet 1926) 113-138. Ἀ ν τ ω ν ῖ ο υ - Α ἰ μ ῖ λ ι ο υ Τ α χ ι ἄ ο υ, Ὁ τελευταῖος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδων, «Μακεδονικά» 12(1972) 19-32.

2. Εἰς τὸ «Συνταγμάτων περὶ τῆς τάξεως τῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων καὶ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν...», Ἀθήναι 1855, σ. 10, ἡ μητρόπολις Καστορίας κατεῖχε τὴν Οἶ' θέσιν μεταξὺ τῶν μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐνθ' εἰς τὸ Συνταγμάτων τοῦ 1892 αὕτη κατεῖχε τὴν Ν' θέσιν.

3. Ξερόμε ἀπὸ χρόνια ὅτι ὁ πατέρας τοῦ Ἰωάννου Κωττούνιου καταγόταν ἀπὸ τὰ Κύθηρα καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴ Βέροια ὡς ἔμπορος. Βλ. Ἀ ρ ι σ τ ε ῖ δ η Σ τ ε ρ γ ἑ λ λ η, Νέα βιογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν Ἰωάννη Κωττούνιο (1572-1657), «Θησαυρίσματα» 5 (1968) 249-254 καὶ κυρίως τῇ σ. 252, ὅπου γράφονται καὶ τὰ ἐξῆς (σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση), σὲ ἔγγραφο τοῦ 17ου-18ου αἰ.: «...Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος... καταγόταν ἀπὸ τὰ Κύθηρα, ἂν καὶ εἶχε γεννηθεῖ στὴ Βέροια, ὅπου ἐμπορευόταν ὁ πατέρας του...». Πρβλ. καὶ τῇ σ. 254, ὅπως καὶ τὸ ἴδιον, Τὰ δημοσιεύματα τῶν Ἑλληνῶν σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας τὸ 17ο καὶ 18ο αἰ., Ἀθήνα 1970, σ. 38. Δὲν εἶναι ὁμως σωστὸ ὅτι ἀγνοοῦσαμε (μέχρι τὸ 1968) τὴν καταγωγὴ τοῦ πατέρα του ἀπὸ τὰ Κύθηρα. Βλ. σχετικὰ στοῦ Γ ε ω ρ γ ῖ ο υ Σ ω τ η ρ ῖ ἄ δ ο υ, Ἑλληνικά κολλέγια ἐν Παταύῳ ἐπὶ Βενετοκρατίας, «Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος», 1926, σ. 431-448, καὶ συγκεκριμένα τῇ σ. 445, πρβλ. δὲ καὶ Δ η μ η τ ρ ῖ ο υ Π ε τ ρ ο π ο ὗ λ ο υ, Ἰωάννης Κωττούνιος, ἀπὸ τῆς Βέροια, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» Σφενδόνη, 1940, 161-167 (σ. 162). Ἐξάλλου, ὑποστηρίχθηκε καὶ ἡ ἄποψις ὅτι, ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἰωάννου Κωττούνιου, μπορεῖ νὰ καταγόταν ἀπὸ τὴν Κρήτη. Βλ. Κ. Θ. Δ η μ α ρ ᾶ, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, 4η ἐκδόσις, Ἀθήνα 1968, σ. 92: «Ἄλλος, ἀκόμη, ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος, ποὺ εἶχε γεννηθεῖ στὴ Βέροια, ἰσως ἀπὸ πατέρα Κρητικόν...». Ἡ ἄποψις αὕτη δὲν μπορεῖ πιά νὰ θεωρηθεῖ πιθανὴ μετὰ τὸ ἔγγραφο, ποὺ δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν Στεργέλλη. Πρβλ. καὶ Ζ α χ α ρ ῖ α Τ σ ι ρ - π α ν ῆ ἡ. Οἱ Μακεδόνες σπουδαστὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου Ρώμης καὶ ἡ δράσις τους στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Ἰταλία, Θεσσαλονίκη 1971, σημ. 7 τῆς σ. 81.

Ἀκόμα, ὑπάρχει δικαιολογημένος προβληματισμός γύρω ἀπὸ τὸ ἐρώτημα, γιὰ τὸ ποῖος χώρος εἶναι πιὸ σημαντικός, δηλαδὴ ἐκεῖνος ὅπου γεννήθηκε ὁ ἴδιος, ἢ ὁ τόπος ἀπὸ ὅπου κατάγονται οἱ γονεῖς του (καὶ ἰδιαίτερα ἡ οἰκογένεια τοῦ πατέρα του) καὶ μὲν τὸν ὅποιο ἐτιμᾶ νὰ συνδεθεῖ περισσότερο καὶ ὁ ἴδιος, ὅπως ἐγινε, π.χ., στὴν περίπτωση τοῦ Δημητρίου Βικέλα, πού γεννήθηκε στὴν Ἑρμούπολη ἀλλὰ αἰσθανόταν τὸν ἑαυτὸ του Βεροιώτη¹.

2. Ἀφορμὴ γιὰ τὶς σκέψεις αὐτές καὶ γιὰ τὸ γράψιμο τῆς μικρῆς τούτης μελέτης ἀπετέλεσε ἡ πρόσφατη δημοσίευση ἐνὸς σημειώματος τοῦ κ. Θεοδοσίου Μαυρομιάτη γιὰ τὸν Ἰωάννη Κωττούνιο (1572-1657), τὸν γνωστὸ Βεροιώτη σοφὸ καὶ πανεπιστημακὸ καθηγητὴ-συγγραφέα, πὺ σπούδασε ὁμῶς καὶ ἀναδείχθηκε στὴν Ἱταλία, ἀφοῦ φοίτησε στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στὴ Ρώμη (στοὺς κλάδους τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θεολογίας) καὶ οὕτω Παδοῖα, ὅπου σπούδασε τὴν ἱατρικὴ καὶ ἐστὶ ἀνακηρύχθηκε διδάκτορας καὶ τὸν τριῶν σημαντικῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης, δίδαξε στὸ ἴδιο Κολλέγιο τῆς Ρώμης καὶ στὰ πανεπιστήμια τῆς Βολωνίας καὶ τῆς Πάδοβας, ἡ ὁποία ὑπῆρξε καὶ ἡ δευτέρη πόλη-ἰδιαίτερη πατρίδα του. Ἐκεῖ, τελικὰ, ἱδρύσε τὸ «Κωττούνιον» ἢ «Κωττουνιανόν» Ἑλληνομουσεῖον γιὰ τὰ ἑλληνόπαιδα, ὡς παράρτημα τοῦ πανεπιστημίου τῆς. Τοῦτο λειτουργοῦσε, σχεδόν, καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὸ 1653 μέχρι τὸ 1918 καὶ τὸ ἀξιοσημείωτο αὐτὸ γεγονός ὀφειλόταν στὸ σημαντικό κληροδότημα πὺ τοῦ ἄφησε ἀλλὰ καὶ στὴν καλὴ φήμη τοῦ ἴδιου, ὡς ἀριστοῦ νεοαριστοτελικοῦ φιλοσόφου καὶ συγγραφέα. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ὁ Ἰω. Κωττούνιος (ἀπὸ τὰ 85 χρόνια τῆς ζωῆς του) ἔζησε περισσότερο ἀπὸ μισὸ αἰῶνα (1605-1657) στὴν Ἱταλία, ὅπου καὶ πέθανε.

Στὸ κείμενο τοῦ κ. Θ. Μαρ. ὑποστηρίζεται ἡ πρωτάκουστη ἀποψη ὅτι ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος γεννήθηκε στὰ Κύθηρα², ἀπ' ὅπου, βέβαια, καταγόταν ὁ πατέρας του Δημή-

1. Βλ. Δ η μ η τ ρ ί ο υ Β ι κ έ λ α, Ἡ Ζωή μου, Ἀθήναι 1908, σ. 6-7: «...Ἄλλ' αἰσθάνομαι ὅτι, ἐν ἡτὸ δυνατόν καὶ σήμερον ἐτι νὰ στήσω τὴν σκηνὴν μου εἰς Βέροϊαν, ἐκεῖ ἤθελα ἀνέυρει τὴν πατρίδα, καθὼς ἐν ἐκεῖ συγκεντροῦνται αἱ οἰκογενεαὶ μου παραδόσεις. Δὲν λησμονοῦμεν ὅτι ἐκεῖθεν καταγόμεθα». Ἀντιθέτως, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του ἀπόλυτα Κρητικὸ, ἂν καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ἀπώτερη καταγωγὴ τῆς οἰκογενείας του ἦταν ἀπὸ τὴ Λακωνία. Βλ. Ν ι κ ο λ ᾶ ο υ Β. Τ ω μ ᾶ ὶ κ η, Ὁ Βενιζέλος ἔφηβος, Ἀθήναι 1964, σ. 11, καὶ πὺ διεξοδικὰ στοῦ Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Δ α φ ν ῆ, Σοφοκλῆς Ἐλευθερίου Βενιζέλος, βιογραφία, Ἀθήναι 1970, σ. 1-16, ὅπου γράφεται ὅτι ἡ προγονικὴ οἰκογένεια (τοῦ Κρεββατᾶ) συνδέεται καὶ μὲ τὰ Κύθηρα.

2. Κωττούνιος, ὁ Κυθήριος σοφὸς τοῦ 16ου αἰῶνα, περ. «Τὰ πνευματικὰ Κύθηρα», τεῦχος 1 (Δεκεμβρίου 1982), σ. 21-23. Πρβλ. καὶ σχετικὴ εἰδηση, μὲ προαναγγελία τῆς ἀπαντήσεως τούτης, στὴν ἐφημ. «Βέροια», τῆς 11.3.1983. Ὁ ἴδιος εἰχε στείλει ἐπιστολὴ (τοῦ Κυθήριου Μιχ. Πετρόχειλου) γιὰ τὸν Κωττούνιο στὸν τότε διευθυντὴ τοῦ περιοδικοῦ «Μακεδονικὴ ζῶη» Κ λ. Τ σ ο ὕ ρ κ α, ὁ ὁποῖος δημοσίεωσεν τὸ σημείω πὺ ἀναφέρεται στὸ χωρίο Κατοῦνι, σὲ ἐκλαϊκευμένο ἄρθρο του, μὲ τίτλο: «Ἰωάννης Κωττούνιος (1572-1658), ὁ ἐκ Βεροίας σοφὸς καὶ φλογερὸς Ἑλλήν. Τὸ ἑλληνικὸν κολλέγιόν του εἰς τὴν Πάδοβαν (1657-1920)», πὺ καταχωρίσε στὸ περιοδικὸ αὐτὸ (τεῦχος 44, Ἰανουαρίου 1970, σ. 14-20) σὰν «ῥεπερτοριον» (σ. 20, στήλ. 2η). Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἡ νέα (;) ἐπιστολὴ ἀπὸ τὰ Κύθηρα, πὺ ἐπικαλεῖται ὁ κ. Θ. Μαρ., εἶναι τοῦ ἴδιου ἀποστολέα (κ. Μιχ. Κ. Πετρόχειλου), ὁ ὁποῖος ὁμῶς δὲν ἀναφέρει (1940) τὸν Ἰω. Κωττούνιο ὡς κυθηραϊκῆς καταγωγῆς στὸ βιβλίον του, Ἱστορία τῆς νήσου Κυθήρων, Ἀθήναι 1940, ὅπως κἀναι γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους λόγιους, πὺ κατόγονται ἀπὸ τὰ Κύθηρα, ὅπως σῶστα παρατηροῦν ὁ Ἀ ρ ι σ τ. Σ τ ε ρ γ ἑ λ λ η ς, ὅ.π., σ. 250, σημ. 6. Μάλιστα καὶ σὲ πρόσφατο σχετικὸ βιβλίο δὲν ἰσχυρίζεται τίποτε γιὰ τὴ —δῆθεν— γέννηση τοῦ Ἰω. Κωττούνιου στὰ Κύθηρα, ἀπλῶς δὲ παρα-

τριος, όπως γνωρίζαμε από αρκετά χρόνια¹, ότι δηλαδή βρέθηκε στη Βέροια για να κάμει έμποριο.

Είναι πολύ πιθανό να παντρεύτηκε έδω, και μάλιστα Βεροιώτισσα, γιατί έτσι εξηγείται καλύτερα ή τόσο μεγάλη αγάπη του Κωττούνιου προς τη γενετείρα του πόλη. Άλλωστε, και οι άλλοι γνωστοί Κωττούνιοι μνημονεύουν πάντοτε τη βεροιώτικη καταγωγή τους, χωρίς να κάμουν οι ίδιοι (ό 'Ιω. Κωττούνιος και οι συγγενείς του) ποτέ, έστω και άπλη, νύξη για την αρχική καταγωγή της οικογένειάς τους (υπό τη μεριά του πατέρα), που ήταν από τα Κύθηρα, όπως σημειώθηκε.

Μιά τέτοια άποψη, σάν του κ. Θ. Μαρ., θά περίμενε κανέναν να στηρίζεται σέ κάποιο καινούργιο, αδημοσίευτο έγγραφο, ή, έστω, σέ σοβαρά έπιχειρήματα. Και όμως δεν προσκομίζεται τίποτε τού νέου, άλλ' ούτε καν γίνεται ή επίκληση ενός παλαιού σχετικού στοιχείου, πού, άλλωστε, δεν υπάρχει.

Κίνητρο λοιπόν για τού άρθρο-έπιστολή ήταν ή υπερβολική και κακώς έννοούμενη αγάπη για τή γενετείρα του συντάκτη του, πού κατέκλυσε τήν καρδιά του, γεγονός πού έμπόδισε τόν κ. Θ. Μαρ., να εξετάσει τού σχετικό ζήτημα μέ τήν πρέπουσα αντικειμενικότητα και νηφαλιότητα, άφου, μάλιστα, ή άποψη ότι ό 'Ιωάννης Κωττούνιος γεννήθηκε στη Βέροια στηρίζεται σέ πλήθος έγγραφών, έπιγραφών, εικόνων κ.λ., πού όφείλονται στήν πρωτοβουλία και, κυρίως, στή θέληση του ίδιου του 'Ιωάννου Κωττούνιου (όπως θά δοθε πιά κάτω) και ό ίδιος σέ καμιά περίπτωση δεν μνημονεύει ούτε τήν καταγωγή της οικογένειας του πατέρα του από τα Κύθηρα, ενώ παντού υπερηφανεύεται ότι είναι Βεροιώτης, γεγονός πού δέχονται όλοι οι συγγραφείς, χωρίς καμιά εξαίρεση.

Αφορμή για τού κείμενο τού κ. Θ. Μαρ., ήταν ή δημοσίευση της είδησεως ότι, στις 9-4-1982, έγιναν τά άποκαλυπτήρια της προτομής του Κωττούνιου (στήν προέκταση του πάρκου «Ελιά», της Βέροιας), πού κατασκευάστηκε μέ δαπάνη του Βεροιώτη της Θεσσαλονίκης κ. Δημητρίου Πολυζωΐδη. Η τελετή έγινε μέ τήν αϊγίδα του δήμου της πόλεως και μίλησε (συνοπτικά, μά πυκνά και πετυχημένα) ό πρόεδρος της Ε.Μ.Σ. καθηγητής κ. Κ. Βαβούσκας. Ακόμα, κόκκινο πανί ήταν και ή δημοσίευση μις εκλαϊκευμένης αλλά καλογραμμένης διαλέξεως του φιλόλογου καθηγητή κ. 'Ηλία Τριανταφυλλίδη².

3. Άς δοθε όμως ποιές είναι οι «πληροφορίες» και οι σκέψεις του κ. Θ. Μαρ.:

Α'. Δημοσιεύει άπόσπασμα...έπιστολής (!) ενός σύγχρονου συμπατριώτη του (άπό τά Κύθηρα), ό όποιος τού γράφει:

«Ο 'Ιωάννης Κατούνιος (έτσι ονομάζει τόν Κωττούνιο, θέμα για τού όποιο θά άσχολη-όθε με στο τέλος) γεννήθη εις τα Κύθηρα, άπό άρχοντική οικογένεια, τού 1572 και πέθανε

πέμπει στή γνωστή μελέτη του 'Αριστ. Στεργέλλη, Νέα βιογραφικά, δ.π. Βλ. Δ. Άνδριτσάκη-Φωτιάδη — Μιχαήλ Κ. Πετροχείλου, Κυθηρικά μελέτηματα, Αθήνα 1982, σ. 188, σημ. 2 (άπό τή σ. 187), όπου (σ. 145 κ.έ.) εκδίδει μέ συμπληρώσεις κ.λ. τήν ιστορία των Κυθήρων, πού έγραψε ό 'Ιωάννης Μικέλης και προσθέτει βιβλιογραφικά στοιχεία για Κυθήριους πνευματικούς μεγάλους άντρες, πού παρέλειψε να άναφέρει ό συγγραφέας αυτός ως τέτοιους.

1. Βλ. τίς μελέτες των Γεωργίου Σωτηριάδου, Δημ. Πετροπούλου, 'Αριστ. Στεργέλλη, δ.π.

2. 'Ηλία Τριανταφυλλίδη, 'Ιωάννης Κωττούνιος, ένας φιλόσοφος άπό τήν πόλη μας, έλάχιστα γνωστός, Βέροια (= Αθήνα) 1981. 'Ο κ. Θ. Μαρ. εϊρωνεύεται τούτη τήν (εκλαϊκευμένη) έκδοση, πού όμως είναι καλογραμμένη όμυλία, ή όποία στηρίζεται σέ πλούσια βιβλιογραφία, τήν όποία άν συμβουλευόταν, ό κ. Θ. Μαρ., δεν θά χρειαζόταν να γράψει όσα έγραψε.

τὸ 1657» καὶ ὅτι ὁ Κωττούνιος ἐνδιαφέρθηκε νὰ ἱδρυθεῖ στὰ Κύθηρα ἓνα παράρτημα τοῦ ἐλληνικοῦ κολλεγίου τῆς Πάδοβας, «...τὸ ὁποῖον εἶχε ἱδρύσει κάποιος Ἑπτανήσιος με-
γαλέμπορος Παλαιοκαπᾶς» (sic) κ.λ.

Ἔτσι, λοιπόν, καταλήγει ὁ κ. Θ. Μαυρ.: «Νομίζω ὅτι δὲν χρειάζεται ἄλλη ἀπόδειξη γιὰ τὴν κυθηραϊκὴ καταγωγὴ τοῦ Κατούνιου»! Αὐτὸ καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ πατέρα του καταγόταν, πράγματι, ἀπὸ τὰ Κύθηρα, δὲν ἀρκοῦσε νὰ δικαιολογήσει τὸ ἐν-
διαφέρον τοῦ Βεροιώτη σοφοῦ, καὶ γιὰ τὰ Κύθηρα, ἀφοῦ, μάλιστα, ἐπρόκειτο γιὰ τὴ μόρ-
φωση Ἑλληνοπαίδων σύμφωνα μὲ τὸ καθολικὸ δόγμα, ποῦ δὲν μπορούσε νὰ γίνεи στὴ γε-
νέτειρά του Βέροια, ποῦ ἀνέκαθεν ἦταν ζωντανὸ κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ 72 ἐκκλησίες,
δηλαδὴ μιὰ «Μικρὰ Ἱερουσαλὴμ», ὅπως ἐπονομαζόταν.

Β'. Οὐδὲν ἕτερον» προσκομίζεται. Παρὰ ταῦτα, ὅμως, τοῦτο δὲν ἐμποδίζει τὸν κ. Θ.
Μ. νὰ ἰσχυρίζεται ὅτι ἐρεύνησε χρόνια καὶ συγκέντρωσε στοιχεῖα (ποιά, ἀραγε); Καὶ φέ-
νει, μάλιστα, νὰ εἰρωνεύεται, γράφοντας: «...τὸν Κατούνιο υἱοθέτησαν οἱ Βεροιώτες καὶ ὅτι
οἱ θεοὶ γονεῖς του φθάσανε στὸ σημεῖο νὰ τοῦ στήσουν προτομὴ στὸ πλὴ ἐμφανὲς μέρος
τῆς πόλης τους. Τὰ ἐγκαίνια ἔγιναν τὸ 1981 (sic). Δὲν θὰ σχολιάσω τὸ πρᾶγμα. Προσωπικά,
σὰν Κυθῆριος, ἀρκοῦμαι νὰ τοὺς εὐχαριστήσω γιὰ τὴ μεγάλη τιμὴ ποῦ ἔκαναν σὲ ἓνα συμ-
πολίτη μας».

Γ' Καὶ ὅμως, ὁ ἴδιος κακίζει τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς συμπατριῶτες του, γιατί ἀγνοοῦν
ἀκόμα καὶ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ «Κατούνιου». Δὲν ξέρει, ὅμως, ὅτι οἱ Βεροιώτες, ἐδῶ καὶ πολλὰ
χρόνια, τοῦ ἔχουν ἀφιερῶσει ἓνα δρόμο τῆς πόλεώς τους, ποῦ εἶναι κάθετος στὴν Κεντρι-
κὴ ὁδὸ («ὁδὸς Σοφοῦ») καὶ ὅτι μιὰ ἄλλη, δεύτερη κεντρικὴ ὁδὸς, ποῦ εἶναι κάθετος στὴ
λεωφόρο Ἀνοιξέως καὶ στὴν ὁδὸ Μ. Ἀλεξάνδρου (πρῶην Γ. Κυρίμη ἢ Μούμογλου) ἔχει
(ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια) τὸ ὄνομά του καί, τέλος, ὅτι ἡ «Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν» τοῦ
δήμου τῆς Βέροιας ἔχει σὰν ἐμβληματὴς (στὶς ἐκδόσεις, στὴν ἀλληλογραφία, στὰ προ-
γράμματα κ.λ.) τὴν προσωπογραφία τοῦ Ἰω. Κωττουνίου.

Δ'. Τέλος, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὴν τραγικὴ εἰρωνεία στὴν περίπτωσή εἶναι ὅτι
ὁ κ. Θ. Μαυρ. ἀναδημοσιεύει (στὴν πρώτη σελίδα τοῦ κειμένου του) προσωπογραφία τοῦ
Κωττουνίου, τῆς ἐποχῆς τοῦ σοφοῦ, ὅπου (κάτω) καταχωρίζεται τὸ γνωστὸ ἀφιερωματικὸ
ἐπίγραμμα τοῦ Fran. Vanninus, ποῦ (σὲ ἐλληνικὴ μετάφραση) λέγει: ' («Ἄν) ἡ Βέροια
(«Veria»), ποῦ σὲ γέννησε, ἀπέχει ἀπὸ τὰ Στάγειρα χιλιάδες (χίλια) βήματα (στάδια), σὺ
δὲν ἀπέχεις οὔτε ἓνα ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη».

4. Καιρὸς ὅμως νὰ δοῦμε ποιὰ ἀκλόνητα στοιχεῖα ὑπάρχουν, ἐδῶ καὶ αἰῶνες, ἀπὸ τὰ
ὁποῖα ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Κωττούνιος γεννήθηκε στὴ Βέροια:

Α'. Ὁ ἴδιος γράφει (1623) γιὰ τὸν τόπο τῆς γεννήσεώς του: «...Veria, mia patria...»²

1 Ἀκολουθῶ τὴ μετάφραση, ὅπως τὴ δημοσίευσε ὁ Ἀ π ὅ σ τ. Μ. Τ ζ α ρ ε ρ ὀ π ο υ-
λ ο ς, Ἡμαθία, τουριστικὸς ὁδηγός, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 69, ἀλλὰ καὶ τὸ χαρταγμένο
κείμενο στὴν προτομὴ τοῦ Ἰω. Κωττουνίου, ποῦ στήθηκε στὴ Βέροια.

2 Βλ. Ἰ ω ἄ ν ν ο υ Ε. Κ α ρ α θ ἡ ἄ σ η, Νεώτερες εἰδήσεις γιὰ τὸν Ἰωάννη Κωττού-
νιο (1572-1657), «Μακεδονικά» 13 (1973) 267-272 καὶ συγκεκριμένα τὶς σ. 270 (στὰ ἰταλικά)
καὶ 272 (στὰ ἐλληνικά), ὅπου ἐπισυνάπτεται ἀντίγραφο τῆς ἀποδείξεως, ποῦ ἔγραψε ὁ ἴδιος,
ὁ Ἰω. Κωττούνιος. Στὸ κύριο ἔγγραφο (Πάδοβα, 21.11.1661) ὁ συντάκτης του γράφει (δ.
π., σ. 270 καὶ 271), ἀναφέροντας τὸν τόπο τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἰω. Κωττουνίου: «...Veria
sua patria...», δηλαδὴ «...Βέροια, ἡ πατρίδα του...». Βλ. καὶ Ζ α χ α ρ ῖ α Τ σ ῖ ρ π α ν-
λ ῆ, δ.π., σ. 76, ὅπου ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος ἀποκαλεῖται (1605): «Beriotta».

(δηλαδή «Βέροια, ἡ πατρίδα μου»), τὸ ἴδιο δὲ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ συντάκτης σχετικοῦ ἐγγράφου τοῦ 17ου αἰ.¹

Β'. Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος συνηθίζει (ὅπως γινόταν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ) νὰ ἀναφέρει τὸν τόπο τῆς γεννήσεώς του καὶ σὲ βιβλία του, στὰ ἑλληνικά («...τοῦ ἐκ Βερροίας»)² ἢ στὰ λατινικά («Veriensis»)³.

Γ'. Στὸ ἐμβλημα-οἰκόσημό του, σὲ ἐπίσημα ἔγγραφα, σὲ ἐπιγραφὲς κτιρίων κ.λ. ρητὰ χρησιμοποιεῖται ἡ λέξη «Beriensis» ἢ «Veriensis»⁴.

1. Βλ. Ἀριστείδη Στεργέλλη, δ.π., σ. 251 καὶ 252 (στὰ ἑλληνικά).

2. Βλ. É. Legrand, Β. Η., 17ος αἰ., τ. 3ος, Παρίσι 1895, σ. 389-395, 395-402 (ἐπιστολὲς) καὶ 207, 320, 394, 528-529, καὶ τ. 2ος, Παρίσι 1894, σ. 57-70 καὶ 24, 50, 96 καὶ 236, Κωνσταντίνου Σάθα, Νεοελληνικὴ φιλολογία, Ἀθήναι 1868, σ. 302, Κωνσταντίνου Δ. Μέρτζιου, Μνημεῖα μακεδονικῆς ἱστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 474, Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Ἰωάννης Κωττούνιος, ὁ ἐκ Βερροίας σοφός, Θεσσαλονίκη 1943, σ. 31, Δημ. Πετροπούλου, δ.π., σ. 165-166, καὶ Κλ. Τσοῦρκα, δ.π., π., σ. 14. Φωτογραφία τῆς προμετωπίδας τοῦ βιβλίου αὐτοῦ βλ. στοῦ Ζαχαρίου Ν. Τσιρπανλή, δ.π., σ. 139. Πρβλ. καὶ δσα ἀναλυτικὰ γράφονται στὶς σ. 134, 135 καὶ κυρίως στὶς σ. 138-145. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι ὁ Ἰω. Κωττούνιος ἀφιέρωσε τὸ βιβλίο του αὐτὸ στὸ βασίλειο τῆς Γαλλίας Λουδοβίκο ΙΔ', μὲ σκοπὸ νὰ τὸν ἀθήσει νὰ ἀναλάβει προσπάθεια γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν σκλαβωμένων συμπατριωτῶν του, δηλαδὴ τῶν Ἑλλήνων ραγιαδῶν. Βλ. καὶ Ἡλία Π. Βουτιερίδη, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, τ. 1ος, Ἀθήναι 1924, σ. 368-369, πρβλ. δὲ καὶ Κλ. Τσοῦρκα, δ.π., σ. 16-17. Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου εἶναι: «Ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων βιβλία δύο Ἰωάννου τοῦ Κωττούνιου, τοῦ ἐκ Βερροίας ἱππέως, φιλοσοφίας, ἱατρικῆς καὶ θεολογίας διδασκάλου καὶ ἐν τῇ τοῦ Παταβίου Λυκεῖο πρώτου φιλοσόφου... Πάδοβα 1653». Βλ. καὶ Ἀριστ. Στεργέλλη, Τὰ δημοσεύματα... δ.π., σ. 104, 115 καὶ 122-123.

3. Βλ. ὁλοσέλιδη προσωπογραφία τοῦ Ἰω. Κωττούνιου (τοῦ 1628) ἀπὸ τὸ πρῶτο βιβλίο του, ὅπου ρητὰ ἀναφέρεται κυκλικὰ: «patritius Veriensis Ioannes Kottunius», στοῦ Ζαχα. Τσιρπανλή, δ.π., σ. 130, καὶ στοῦ Κωνστ. Μέρτζιου, δ.π., σ. 481. Κάτω ἀπ' αὐτὴ βρίσκεται τὸ γνωστὸ ἐπίγραμμα τοῦ Fr. Vanninus, τὸ ὁποῖο—ὅπως φαίνεται—ἄρξε πολὺ στὸν Κωττούνιο, γιατί τὸ συμπεριέλαβε καὶ σ' ἄλλη προσωπογραφία του (1650), ποὺ δημοσιεύτηκε σὲ βιβλίο του (βλ. Ἰωάννου Βασδραβέλλη, δ.π., σ. 1, 14 καὶ σημ. 1) ἢ σὲ χαλκογραφία τῆς ἐποχῆς (βλ. Κλ. Τσοῦρκα, δ.π., σ. 15). Ἀλλὰ καὶ στὴν προμετωπίδα τοῦ πρώτου ἐμβλήματος τοῦ Κωττούνιου μνημονεύει τὴν ἰδιαίτην πατρίδα του Βέρροια («Veriensis»). Βλ. Ζαχαρ. Τσιρπανλή, δ.π., σ. 133, καὶ Κωνστ. Μέρτζιου, δ.π., σ. 502. Γιὰ τὶς εἰκόνες-προσωπογραφίες τοῦ Ἰω. Κωττούνιου βλ. καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, δ.π., σ. 19-20.

4. Βλ. τὸ οἰκόσημο-ἐμβλημα τοῦ στοῦ Κλ. Τσοῦρκα, δ.π., σ. 14 καὶ 15. Ἐπιγραφές, μὲ ρητὴ μνημόνευση τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του Βέρροιας, βλ. (σὲ μετάφραση στὰ ἑλληνικά) στοῦ Κωνστ. Μέρτζιου, δ.π., σ. 503, πρβλ. δὲ καὶ É. Legrand, δ.π., τ. 3ος, σ. 393 καὶ 395, Ἰωάννου Βασδραβέλλη, δ.π., σ. 13, 17 καὶ 18 (ἐπιγραφὴ τοῦ τάφου του), Κλ. Τσοῦρκα, δ.π., σ. 14, 17, 18 καὶ 20 (μετάφραση στὰ ἑλληνικά, ὅπου ὁμως παραλείφθηκε ὁ 5ος στίχος, ὅπου ἀναφέρεται ἡ βερροιώτικη καταγωγὴ του). Βλ. καὶ τοῦ Ἰδίου, Les débuts de l'enseignement philosophique et de la libre pensée dans les Balkans. La vie et l'œuvre de Théophile Corydalée (1570-1646), Θεσσαλονίκη 1967, σ. 16 καὶ 20. Τὸ γεγονός ὅτι ἀναφέρεται (ἐλάχιστες φορές) ὁ Ἰω. Κωττούνιος ὡς Θεσσαλονικιάτης ὁφείλεται στὴν προσπάθεια νὰ συνδυασθεῖ ἡ καταγωγὴ του μὲ μιὰ πρὶν γνωστὴ πόλη (σὲ

Δ'. Στὴ διαθήκη τοῦ μνημονεύει, ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος, καὶ τὴ Σεμίραμη, «Βεροιώτισσα», στὴν ὁποία ἀφήνει κληροδότημα¹. Στὸ ἴδιο ἔγγραφο ἀναφέρεται ἀκόμα καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἰωάννης, ἀπὸ τῆ Βέροια, ὁ Κουνάλης², τῆς γνωστῆς συγγενικῆς τοῦ οἰκογένειας, ποὺ συνδεόταν συγγενικά καὶ μὲ ἄλλη, περίφημη οἰκογένεια τῆς Βέροιας, τοῦ Κριτοπούλου³.

Ε'. Δὲν εἶναι ἄσχετο, λοιπόν, καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος προσπάθησε νὰ γίνη (χωρὶς νὰ τὸ πετύχει) καὶ μητροπολίτης τῆς γενέτειράς του, τῆς Βέροιας, τῆς «... πατρίδας μου», ὅπως γράφει ὁ ἴδιος⁴.

ΣΤ'. Ἐξάλλου, γνωρίζουμε ὅτι καὶ ἄλλος, μεταγενέστερος Κωττούνιος, ὁ Θεοδόσιος, ποὺ ἦταν γιατρός, θεωροῦσε τιμὴ τοῦ νὰ μνημονεύει (τὸ 18ο αἰ.) ὅτι καταγόταν ἀπὸ τὴ Βέροια. Πραγματικά, ξέρομε ὅτι ὁ τελευταῖος αὐτὸς γνωστὸς Κωττούνιος χρηματοδότησε τὴν ἐκδόση τοῦ βιβλίου τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ (ἀρχιεπίσκοπου τῆς Ἐφέσου) «Κεφάλαια συλλογιστικά...» κ.λ., ποὺ τυπώθηκε στὴ «Βιέννα» ὁτὶ 1784. Στὴν προμετωπίδα αὐτοῦ (τοῦ βιβλίου) γράφονται, λοιπόν, καὶ τὰ ἑξῆς: «...Δαπάνη μὲν τοῦ Ἐξοχ. καὶ Σοφολογ. Ἰατροῦ κυρίου Θεοδοσίου Κουτουνίου τοῦ ἐκ Βερβόιας τῆς Μακεδονίας»⁵.

Ζ'. Τέλος, νὰ εἶναι, ἄραγε, τυχαῖο ὅτι ὁ Κωττούνιος διάλεξε νὰ ἀγοράσει τὸ οἰκηματὸ κοντὰ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, πολιοῦχου τῆς Πάδοβας, ὅταν εἶναι γνωστὸ ὅτι πολιοῦχος καὶ τῆς πατρίδας τοῦ Βέροιας ἦταν ὁ συνώνυμος ὄσιος Ἀντώνιος, ὁ νέος, ὁ Βεροιώτης καὶ ὅταν, ἀκόμα, γεννήθηκε ὁ Κωττούνιος, ἀφοῦ ὁ ὄσιος αὐτὸς ἦταν τιμημένος ὅγιος τῆς μακεδονικῆς πόλεως τὸ ἀργότερο ἀπὸ τὸν 13ο αἰ., ὅπως βεβαιώθηκαν τελευταῖα⁶:

Νομίζω λοιπόν ὅτι εἶναι περὶ τὸ νὰ ἀναζητήσουμε καὶ ἄλλες ἀποδείξεις, γιατί ἀρκοῦν ὅσες ἀναφέρθηκαν ἤδη γιὰ νὰ κατανοήσῃ καὶ ὁ πῶς δὺςπιστος τοπικιστὴς ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἄλλο ἡ τυφλὴ ἀγάπη στὸν γενέθλιο τόπο...

Η'. Χρειαζεται ὁμως νὰ κάνουμε καὶ λίγες παρατηρήσεις γιὰ τοὺς τύπους, μὲ τοὺς ὁποῖους παρουσιάζεται τὸ ἐπίθετο τοῦ Κωττούνιου:

σύγκριση μὲ τὴ γενέτειρά του πόλη Βέροια), ὅπως εὐστοχα παρατηρήθηκε κιόλας. Ἄλλωστε καὶ τοῦτο ἐπιβεβαιώνει τὴ μακεδονικὴ καταγωγή του καί, ἀσφαλῶς, δὲν εὐνοεῖ τὴ δῆθεν γέννησή του στὰ Κύθηρα.

1. Βλ. Κωνσταντίνου Μέρτζιου, δ.π., σ. 479, πρβλ. δὲ καὶ Ἀντωνίου Σιγάλ, Ἐκλαϊκωμένα μελετήματα, τ. 2ος, Ἀθήναι 1971, σ. 100-102.

2. Βλ. Κωνσταντίνου Μέρτζιου, δ.π., σ. 479 καὶ 485, καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Συμπληρωματικά διὰ τὸν Ἰωάννην Κωττούνιον, «Μακεδονικά» 9 (1969) 339-341, πρβλ. καὶ Ἰωάνν. Ε. Καραθανάση, Καὶ πάλι γιὰ τὸν Ἰωάννην Κωττούνιον, «Μακεδονικά» 14 (1974) 402-403, καί, κυρίως, τοῦ Ἰδίου, Νεώτερες εἰδήσεις γιὰ τὸν Ἰωάννην Κωττούνιον, «Μακεδονικά» 13 (1973) 267-272.

3. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἱστορία τῆς Βεροίας, τ. 2ος, Βυζαντινοὶ χρόνοι, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 125-126, πρβλ. δὲ καὶ τὶς σ. 84 καὶ 188.

4. Βλ. Ἰωάννου Ε. Καραθανάση, Νεώτερες..., σ. 270 καὶ 271 (μετάφραση στὰ ἑλληνικά).

5. Βλ. πρόχειρα στοὺ Νικολάου Π. Δελιαλῆ, Κατάλογος ἐντύπων δημοτικῆς βιβλιοθήκης Κοζάνης, μέρος 1ο, Ι (1494-1832), Θεσσαλονίκη 1948, σ. 146, α/α 561. Πρβλ. καὶ Γεωργίου Χ. Χιονίδη, δ.π., σ. 169 καὶ σημ. 1.

6. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Περίγραμμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Βέροιας, «Γρηγόριος Παλάμας», τεῦχος 689-690 (Μαῖου-Αὐγούστου 1982) 159-181 καὶ συγκεκριμένα τὶς σ. 171-174.

α) Είναι πιθανό, πράγματι, ο αρχικός τύπος να ήταν Κατούνιος, σάν υπενθύμιση του χωριού (Κατούνι Κυθήρων) της προεὐσεώς του¹. Βέβαια, ἡ ἐκδοχή αὐτὴ παρουσάζει προβλήματα, γιατί θὰ πρέπει, τότε, νὰ σημαίνει, ὅτι τὸ χωριὸ ἀποτελούνταν ἀπὸ μιά οἰκογένεια καὶ τὸ Κατούνιος ἦταν προσδιοριστικὸ τῆς καταγωγῆς τῆς, εἴτε ὅτι ἐπικράτησε τοῦτο ὕστερα, ὅταν οἱ «Κατούνιοι» ἔφυγαν ἀπὸ τὸν μικρὸ τοῦτον οἰκισμό.

Πρέπει, ἀκόμα, νὰ σημειώσουμε ὅτι τὸ τοπωνύμιον αὐτὸ (Κατούνι, -α) εἶναι συνηθισμένο καὶ συναντιέται καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς χώρας.

β) Ὁ ἴδιος, πάντως, ἔγραφε τὸ ἐπιθετὸ του, ὅπως ἔχει ἐπικρατήσει, δηλαδὴ Κωττού-νιος².

γ) Ὁ τύπος Κωττούνης εἶναι νεώτερο κατασκεῦασμα³.

1. Βλ. Κλ. Τσοῦρκα, δ.π., σ. 20 (ἐπιστολὴ τοῦ Μιχ. Πετρόχειλου). Πρβλ. καὶ Ζαχ. Τσιρπανλῆ, δ.π., σημ. 1 τῆς σ. 82.

2. Βλ. τὴν προμετωπίδα τοῦ μοναδικοῦ βιβλίου του, ποῦ ἔγραψε στὰ ἑλληνικά, «Ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων...», στή σ. 139 τῆς ἐργασίας τοῦ Ζαχ. Τσιρπανλῆ, δ.π., σ. 139 καὶ Ἐ. Legrand, δ.π., τ. 2, σ. 57-70, α/α 403. Γιά τὸν Ἰω. Κωττούνιο βλ. καὶ ὅσα γράφει ὁ Ζαχαρίας Τσιρπανλῆς στὸ βιβλίο του, Τὸ ἑλληνικὸ κολλέγιο τῆς Ρώμης καὶ οἱ μαθητὲς του (1576-1700), Θεσσαλονίκη 1980, καὶ κυρίως στίς σ. 397-399. Ὁ Δ η μ. Πετρόπουλος, δ.π., γράφει Κωτούνιος καὶ σημειώνει (βλ. τὴ σημ. 1 τῆς σ. 162) ὅτι τὸ ἐπώνυμο τοῦτο τὸ βρίσκουμε γραμμένο καὶ μὲ τὸν τύπο Κουττούνιος. Ὁ Ἡ λ ι ας Π. Βουτιερὶδης, δ.π., σ. 366, χρησιμοποιεῖ τὴ γραφὴ Κωττούνιος καὶ γράφει τὰ ἐξῆς ἐνδιαφέροντα γιὰ τὴν ἀξία τοῦ Κωττούνιου ὡς ἐπιγραμματοποιοῦ: «Ὁ ἐκ Βερροίας καταγόμενος ποιητής, φιλόσοφος καὶ θεολόγος Ἰωάννης Κωττούνιος, ὁ φίλος τοῦ Α. Φιλαρά, εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ κυριώτερος καὶ ἐπιστημότερος ἀντιπρόσωπος τῆς μεγάλῃς τάσεως πρὸς τὴν ἐπιγραμματοποιίαν, τῆς ἐκδηλουμένης καθ' ὅλον τὸν 17ον αἰῶνα. Εἶναι οὗτος ὁ μόνος Ἑλλήν λόγιος καὶ ποιητής, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν ἐξέδωκεν ὀλόκληρον συλλογὴν ἐπιγραμμάτων εἰς ἀρχαίαν γλῶσσαν. Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος, υἱὸς τοῦ Δημητρίου Κωττούνιου, κατήγετο ἐκ Βερροίας, ἐγενήθη δὲ περὶ τὸ 1577». Ὁ Ἰδιος (δ.π., σ. 368-370) ἀναλὺει καὶ ἑξαινεῖ τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Κωττούνιου. Καὶ τὸν θάνατο, ὁμως, τοῦτου τοποθετεῖ (σ. 367) ἐσφαλμένα, δηλαδὴ στή 17.11.1658. Γιά τὸ βιβλίο μὲ τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Κωττούνιου καὶ τοὺς ἐθνικοὺς σκοποὺς του βλ. καὶ ὅσα γράφονται στὸ «Ἡμερολόγιον Φοίνικος», Βενετία 1894, σ. 49-53 (μὲ ἀρχικὸ «X») ἢ στοῦ Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἑμμανουὴλ Ἰω. Ζάχος (1860-1924)..., Θεσσαλονίκη 1974, σ. 28-30, πρβλ. δὲ καὶ τὴν 11η εἰκόνα. (Βλ. σχετικὰ καὶ τίς παρατηρήσεις τῆς Δέσποινας Γιοραλῆ-Παπαδόπουλου στὰ «Μακεδονικά» 15 (1975) 411 καὶ τοῦ Ζαχ. Τσιρπανλῆ, Τὸ Ἑλληνικὸ κολλέγιο..., σ. 399). Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος χρησιμοποίησε καὶ τὸ φιλόλογικὸ ψευδώνυμο «Ἀλκίδιος» βλ. Ἀριστ. Στεργέλλη, Τὰ δημοσιεύματα..., σ. 96 καὶ 147. Πρβλ. καὶ τὴ Χρύσα Μασλέζου στὴν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», τῆς «Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν», τ. ΙΑ', Ἀθῆναι 1975, σ. 218, στήλη α.

3. Βλ. Ἰωάννου Βελούδου, Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ, Ἱστορικὸν ὑπόμνημα, ἔκδ. 2η, Βενετία 1893, σ. 125-126 καὶ 192. Τοῦτον ἀκολουθεῖ ὁ Κωνσταντῖνος Μέρτζιος, δ.π., σημ. 5 τῆς σ. 471, ἀν καὶ δημοσιεύει (δ.π., σ. 474, α/α 12) καὶ ὁ ἴδιος τὸν τίτλο τοῦ προαναφερομένου βιβλίου τοῦ Κωττούνιου, ὅπου δίδεται ὁ τύπος Κωττούνιος. (Βέβαια ὁ Κ. Μέρτζιος ἠθέλε, μάλλον, νὰ σημειώσει ὅτι ἡ ἀρχικὴ γραφὴ τοῦ ἐπιθέτου θὰ ἦταν Κωττούνης καὶ τοῦτο δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι σωστὸ). Πρβλ. καὶ Ἀντ. Σιγᾶλα, δ.π., σ. 100-112, καὶ Ἀθανασίου Ε. Καραθανάση, Ἡ Φλαγγίνειος σχολὴ τῆς Βενετίας, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 25. Ὁ Ἰδιος ὁμως γράφει «Κωττούνιος»

δ) Τέλος, ή γραφή Κουτούνιος κ.λ.¹ εμφανίζεται μεταγενέστερα, αν και βρίσκεται πιο κοντά στον (πιθανό σαν αρχικό) τύπο Κατούνιος.

Βέροια

ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

σε νεώτερο βιβλίο του (Οί Έλληνες λόγιοι στη Βλαχία (1670-1714)..., Θεσσαλονίκη 1982, σημ. 1 της σ. 26). Πιστεύω ότι στην εξεταζόμενη περίπτωση έχωμε να κάνουμε με τη μοναδική περίπτωση, όπου μεταγενέστεροι συγγραφείς επιμένουν να διερθώνουν τη γραφή του επιθέτου ενός τόσο αξιόλογου πνευματικού ανθρώπου, αν και ο ίδιος μās έδωσε και τυπωμένα τον όρθο τύπο τούτου. Νομίζω, λοιπόν, ότι το σωστό είναι να γράφουμε «Κωττούνιος», άσχετα από την ετυμολογική προέλευση ή την ένδεχόμενη διαφορετική αρχική εμφάνιση του έπωνύμου.

1. Βλ. Νικολάου Π. Δελιαλή, δ.π., Βασ. Μυστακίδου, Οί Κοττούνιοι, ΕΦΕΚ, Πεντηκονταετηρίς 1861-1911, παράρτημα ΑΔ' τόμου, Κωνσταντινούπολις 1913-1921, σ. 279-287, πρβλ. δέ και του ίδιου και στο περιοδικό «Ο νέος Ποιμήν», Κωνσταντινούπολις 1919, σ. 491-503. Βλ. άκόμα και Σπυρ. Λάμπρου, 'Ιωάννης Κοττούνιος, ό Μακεδών, Ν.Ε. 2 (1905) 371-373. Πρβλ. και (με τό αρχικό «Π») στο «Μακεδονικόν 'Ημερολόγιον» 'Αθηνών, 6 (1913) 120-121 («Κοττούνιος») και τόν Χαρίση Πούλιο, στο «Μακεδονικόν 'Ημερολόγιον» 'Αθηνών 4 (1911) 169-170 («Κουττούνιος»). 'Ο Δημ. Πετρόπουλος, δ.π., γράφει Κωτούνιος αλλά σημειώνει (σημ. 1 της σ. 162) ότι τό έπώνυμο τό βρίσκομε συχνά γραμμένο και με τόν τύπο Κοττούνιος. «Κωτούνιος» γράφει και ό Στέφανος 'Ι. Παπαδόπουλος στο βιβλίο του, 'Η κίνηση του δούκα του Νεβέρ Καρόλου Γονζάγα για τήν άπελευθέρωση των Βαλκανικών λαών (1603-1625), Θεσσαλονίκη 1966, σημ. 2 της σ. 178. 'Ο 'Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, 'Ιστορία του Νέου Έλληνισμού, τ. 2ος, έκδ. 2η, Θεσσαλονίκη 197b, σημ. 60 της σ. 468 (-469) γράφει: «Και έτσι, νομίζω, ξεηγείται, πώς ένα έκλεκτό τέκνο της Βέροιας, ό φιλόσοφος 'Ιωάννης Κωττούνιος, πιθανόν Κουτόβουλος, άκολουθώντας ίσως τόν έμπορευόμενο πατέρα του, βρέθηκε με τόν άδελφό του Λάμπρο στην Βλαχία». Τήν πρωτοφάνερη αυτή άποψη για τό πιθανό αρχικό έπώνυμο του Κωττουνίου («πιθανόν Κουτόβουλος») δέν άνέφερε ό συγγραφέας στην 1η έκδοση, του ίδιου τόμου, αυτού του βιβλίου του (Θεσσαλονίκη 1964, σημ. 1 της σ. 397), ούτε στο βιβλίο του, 'Ιστορία της Μακεδονίας, 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 351, όπου δημοσιεύεται αυτούσιο τό υπόλοιπο κείμενο αυτής της παραγράφου. Έχω τή γνώμη ότι ή υπόθεση αυτή και ό συσχετισμός του Κωττουνίου με τήν οικογένεια των (Ζακυνθινών) Κουτούβαλη (ή Κουτόβουλου) δέν μπορεί να άναποκρίνεται στην πραγματικότητα, άφού μάλιστα είναι βεβαιωμένο ότι ή αρχική καταγωγή της οικογένειας ήταν από τά Κύθηρα και ότι ύστερα εγκαταστάθηκε τούτη στη Βέροια, όπου υπήρχαν άπόγονοί της (π.χ. ό Θεοδόσιος) και κατά τό 18ο αιώνα, διατηρώντας τό ίδιο επίθετο, έστω και με τόν τύπο «Κουτούνιος». Άλλωστε δέν νομίζω ότι είναι δυνατόν να ξεηγηθεί και γλωσσολογικά ένας τέτοιος συνδυασμός. 'Ο ίδιος χρησιμοποιεί και τούς δύο τύπους, δηλαδή Κωττούνιος (δ.π., τ. 2, 2η έκδοση, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 276, 277, 280 και 468, και τόμ. 3, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 359) αλλά και Κωττούνης (δ.π., τ. 4, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 329). Για τόν μητροπολίτη της Φιλαδέλφειας Σωφρόνιο Κουτούβαλη (1780-1790) βλ. 'Αθανασίου Ε. Καραθανάση, 'Η Φλαγγίνειος..., σ. 70-71 και 281, ένθ για τούς Νικόλαο (1757-1811) και Άνδρέα Κουτούβαλη βλ. 'Αρτ. Ξανθοπούλου-Κυριακού, 'Η Έλληνική κοινότητα της Βενετίας (1797-1866)..., Θεσσαλονίκη 1978, σ. 247, α/α 216.